КАТЕХИЗМ,

УКЛАДЕНИЙ СЛУГОЮ БОЖИМ ЙОСАФАТОМ

Питання: Що значить бути християнином?

Відповідь: Це значить бути охрещеним в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, вірити і визнавати закон Ісуса Христа.

П.: Що має знати той, хто визнає закон Ісуса Христа?

В.: Наступні чотири речі: по-перше: визнання віри; по-друге: вміти молитися Богу; по-третє: знати, що чинити і чого уникати, щоби бути угодним Богу; по-четверте: знати засоби, якими можна здобувати ласку Божу або примножувати її в собі. Хто це вміє чинити, той є правдивим християнином і спасеться.

П.: Як можна того легко навчитись?

В.: Передусім треба вивчити Символ віри, відтак Молитву Господню, тобто Отче наш; крім того, Десять заповідей Божих, і нарешті - Сім Святих Тайн Церкви.

Частина перша

ПРО ВІРУ

П.: Як звучить Символ віри - або ж Склад віри?

В.: Перше: Вірю в єдиного Бога Отця, Вседержителя, Творця неба і землі. Друге: і в Ісуса Христа, Сина Божого, Господа нашого. Третє: зачатого від Духа Святого, народженого з Діви Марії. Четверте: що страждав і був похований. П'яте: що зійшов до пекла і воскрес із мертвих. Шосте: вознісся на небо і сидить праворуч від Бога Отця, Вседержителя. Сьоме: звідти Він знову прийде судити живих і мертвих. Восьме: вірю і в Духа Святого. Дев'яте: вірю у Святу Вселенську Церкву і Спільноту Святих. Десяте: прощення гріхів. Одинадцяте: воскресіння тіла. Дванадцяте: і життя вічне. Амінь.

Це Апостольський Символ віри. Крім того, є ще й Нікейський Символ віри, що його застосовуємо під час Служби Божої, а також у церковному Правилі.

П.: Чому його називають Символом?

В.: Символ - це по-грецьки, а по-нашому - Склад.

П.: Чому ж його називають Апостольським?

В.: Тому що його уклали Святі Апостоли, коли проповідували Євангеліє по всьому світі.

П.: Що міститься в цьому Символі?

В.: Дванадцять членів християнської віри; один говорить про Отця, шість - про Сина, а п’ять - про Святого Духа.

П.: Що означає слово “вірю”?

В.; Слово “вірю” означає, що я твердо визнаю і приймаю за дійсне і певне все те, що міститься в цих дванадцяти членах, тому що цього сам Бог навчив Апостолів, Апостоли навчили Церкву, а Церква навчила нас. А ще тому, що не може бути, щоби Бог міг говорити неправду. Усе це я маю за достеменне - і навіть певніше ніж те, що я бачу очима і до чого доторкаюся руками.

П.; Що означають слова “вірю в єдиного Бога99?

В.: Ці слова означають, що хоч є три окремі Особи: Отець, Син і Дух Святий, проте вони є єдиним Творцем всіх речей і єдиним Господом. І хоч Отець є Богом, і Син є Богом, і Дух Святий є Богом, однак нема трьох богів, а є єдиний Бог, тому що ці три Особи – одне-єдине Божество і одне єство, і в цьому полягає Таїнство Пресвятої Трійці.

П.: Чи можеш подати якийсь образ, подібний до Пресвятої Трійці?

В.: Можу: душа людська, сотворена за образом Божим; вона - єдина за своєю сутністю, але складається із трьох сил - розуму, пам'яті, волі

П.: Що означає слово “Отець”?

В.: Означає, що Він є істинним, рідним Отцем Єдинородного Свого Сина; а також нашим Отцем, але через Свою ласку, а не рідним.

П.: Який другий член?

В.: “І в Ісуса Христа, Сина Божого Єдинородного, Господа нашого”.

П.: Хто цей Христос?

В: Це Син Бога Отця, перед віками Ним народжений, так само всемогутній і мудрий, як і Бог Отець; Він став для нас чоловіком у лоні Пресвятої Діви Марії.

П.: Як це сталося?

В.: Не за діянням людським, але силою Святого Духа, тому що Вона залишилась Дівою – і перед Різдвом, і після Різдва. І так Син Божий на небі не має матері, а на землі не має батька.

П.: Чому Христос був розп'ятий і похований?

В.: Для нас, бідних людей, і задля нашого спасіння, щоби очистити нас від наших гріхів і вирвати з рук диявола, і не допустити до пекла, Ісус Христос відкупив нас Своєю Найдорожчою Кров ю на дереві святого Хреста,

П.: Отже, перш ніж Він нас відкупив, ми були невільниками?

В.: Так, ми були невільниками наших гріхів, смерті, диявола і пекла.

П.: А що вчинив наш Спаситель, коли зійшов до пекла?

В.: Вивів душі святих Отців та інші святі душі, які були в надрах землі, недалеко від пекла, очікуючи святого і преславного Його приходу.

П.: А як Він воскрес із мертвих третього дня?

В.: Встав із мертвих до блаженного життя, прославлений душею й тілом, щоби більше ніколи не вмирати.

П.: Як Він вступив на небеса і сидить праворуч Отця?

В.: На сороковий день після свого воскресіння з мертвих Він, власною силою і владою, вознісся понад усі небеса та понад усіма ангелами, і тепер перебуває там у великій Своїй славі, як істинний Син Божий.

П.: Як Він прийде судити живих і мертвих?

В.: У Судний день, коли настане кінець світу, Він прийде з неба у великій славі, з військами Святих Своїх Ангелів, щоб судити людей – і щоби кожному воздати за його ділами і заслугами.

П.: Чи віриш у Духа Святого?

В.: Вірю, що Дух Святий є істинним Богом і третьою Особою Пресвятої Трійці, і що Він походить від Отця через Сина.

П.: То, значить, латинники недобре говорять, що Дух Святий походить від Отця і від Сина?

В.: Добре, бо коли вони кажуть "від Сина", це означає те саме, що й у нас, коли ми говоримо "через Сина"

П.: Як же так може бути?

В.: Так само, як у Святому Письмі є звичай говорити про сотворення, що воно стається через Сина. В Івана, в першій главі, сказано: “Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало, не постало без нього”, в Посланні до євреїв, в першій главі: “що ним і віки Він сотворив”. Ніхто не є настільки безбожним, щоби не вірити, що сотворення всіх речей відбувається так само від Сина, як і від Отця, хоча Святе Письмо не каже “від Сина”, а тільки “через Сина”

П.: Яка причина того, що у Святому Письмі говориться саме так?

В.: У ті часи у світі було багато таких, які вірили не в єдиного Бога, а в багатьох богів. Для того, щоби про християн не думали, нібито вони також мають багатьох богів – Отця, Сина і Святого Духа, Святе Письмо говорить про трьох Осіб Пресвятої Трійці саме у такий спосіб, приписуючи Отцю те, що від Нього є все, Синові – те, що через Нього все, а Духові Святому – що в Ньому є все, і так окреслюється “єдиний початок”, і так треба розуміти походження Святого Духа.

П.: А в Нікейському Символі віри чому написано: “від Отця походить”, але не написано: “і від Сина”?

В.: Зробили це Святі Отці через єретика Македонія та інших його однодумців, які саме тоді навчали, що Дух Святий походить тільки від Сина, а не від Отця, і тому Святі Отці в Символі віри згадали лише про Отця, бо єретики не визнавали походження від нього Святого Духа.

П.: Чи десь у Святому Письмі сказано, що Дух Святий походить не від Сина, а тільки від Отця?

В.: Такого нема ніде. Навпаки, є - що походить від Сина, бо Хрис- тос в Івана 16:15 говорить: “Все, що має Отець, є Моє; тому Я сказав, що з Мойого прийме”, а в главі 17 Христос каже: “Все Моє є твоє, а твоє Моє” (Ів.: 17:10). Та й Святі Отці виразно про це говорять.

П.: Що сталося б, якби ми сказали, що Дух Святий не походить

від Сина?

В.: Те, що Син не був би в усьому рівний Отцеві, бо Отець, крім Вітцівства, мав би щось більше, ніж має Син, а це було би великим богохульством у християнській вірі, й це суперечило б основам віри у Пресвяту Трійцю.

П. Якщо правда, що Дух Святий походить від Отця і від Сина, то, значить, є два начала Святого Духа, а не одне.

В.: Ні, це не так; бо як із того, що сотворення неба і землі походить від Отця, і Сина, і Духа Святого, не виникає, що є три Трійці, а є тільки одна, бо є одна сила, що нею три Особи сотворили небо і землю, - так і тут, є одне дихання, дух, спільний і неподільний для Отця і Сина, і ним дихають Отець і Син - не як двоє, що дихають, але як один; і Отець, і Син є одним началом Святого Духа.

П.: Що є Вселенська Церква?

В.: Це зібрання вірних, якими невидимо править Христос, а видимо - Намісник Христовий.

П.: А хто є Намісником Христовим?

В.: Наступник і спадкоємець апостола Петра, бо самому лише Святому Петрові, а не іншим апостолам, доручив Христос вселенську паству, і тому ця влада залишається тільки при спадкоємцеві Петра, а не при спадкоємцях інших апостолів, бо інакше було б дванадцять вселенських пастирів.

П.: Чи десь у Святому Письмі сказано, що Дух Святий походить

не від Сина, а тільки від Отця?

В.: Такого нема ніде. Навпаки, є - що походить від Сина, бо Христос в Івана 16:15 говорить: “Все, що має Отець, є Моє; тому Я сказав, що з Мойого прийме”, а в главі 17 Христос каже: “Все Моє є твоє, а твоє Моє” (Ів.: 17:10). Та й Святі Отці виразно про це говорять.

П.: Що сталося б, якби ми сказали, що Дух Святий не походить від Сина?

В.: Те, що Син не був би в усьому рівний Отцеві, бо Отець, крім Вітцівства, мав би щось більше, ніж має Син, а це було би великим богохульством у християнській вірі, й це суперечило б основам віри у Пресвяту Трійцю.

П.: Якщо правда, що Дух Святий походить від Отця і від Сина, то, значить, є два начала Святого Духа, а не одне.

В.: Ні, це не так; бо як із того, що сотворення неба і землі походить від Отця, і Сина, і Духа Святого, не виникає, що є три Трійці, а є тільки одна, бо є одна сила, що нею три Особи сотворили небо і землю, - так і тут, є одне дихання, дух, спільний і неподільний для Отця і Сина, і ним дихають Отець і Син - не як двоє, що дихають, але як один; і Отець, і Син є одним началом Святого Духа.

П.: Що є Вселенська Церква?

В.: Це зібрання вірних, якими невидимо править Христос, а видимо - Намісник Христовий.

П.: А хто є Намісником Христовим?

В.: Наступник і спадкоємець апостола Петра, бо самому лише Святому Петрові, а не іншим апостолам, доручив Христос вселенську паству, і тому ця влада залишається тільки при спадкоємцеві Петра, а не при спадкоємцях інших апостолів, бо інакше було б дванадцять вселенських пастирів.

П.: А про східних пастирів що нам належить знати?

В.: Вони є єпископами, але якби не були б вони в єдності зі спадкоємцем Петровим, не були б вони пастирями, не могли б вони бути спасенними – як вони самі, так і ті, що за ними йдуть,

П.: У чому полягай та єдність?

В.: У тому, що є одна віра, хоча церковні обряди і Богослужіння неоднакові: одні – в наших руських церквах, а інші – в латинників, і так само неоднакове уділювання Святих Тайн. Ми інакше уділяємо Святих Тайн Тіла і Крові, аніж латинники: ми – під двома видами, а вони – під одним; ми – на дріжджовому хлібі, а вони – на прісному; але, попри те, щодо самих цих Тайн ми віримо однаково, а саме: не є це ані звичайний хліб, ані звичайне вино, як навчають іновірці, але є це правдиві Його Тіло і Кров, так що навіть в найменшій окрушинці хліба вміщається цілий Христос. Так віримо ми – і так само вірять латинники.

П.: Що означає Спільнота Святих?

В.: Що всі ті, хто належить до Церкви, мають спільний уділ у Тайнах, жертвах, молитвах та в інших добрих ділах, що діються в Церкві, так само, як один член тіла бере участь у силі інших.

П.: Як відбувається прощення гріхів?

В.: Діється воно через заслуги Господа нашого Ісуса Христа і Його владою, яку Він дав апостолам, апостоли - єпископам, а єпископи - священикам для розгрішення тих, котрі сповідаються.

П.: Чи можуть бути прощені гріхи без сповіді?

В.: Можуть, якщо буде розкаяння і воля висповідатися.

П.: Як відбудеться воскресіння мертвих?

В.: У день Суду воскреснуть всі померлі: добрі будуть прекрасні душею і тілом, а злі, навпаки, - відразливі й огидні.

П.: Що є вічне життя?

В.: Це є слава Небесного Царства, яка полягає у тому, щоби узріти Бога і утішитися з Ним на віки віків, посідаючи всі добра без жодної домішки зла, і там будуть усі добрі. Натомість злі підуть у вогонь пекельний, на вічні муки.

П.: Чи є якесь третє місце для душ тих, які померли?

В.: Є, і називається воно чистилищем; до нього підуть ті, хто вмирав у ласці Божій. Але оскільки вони були грішні і в цьому житті не спокутували своїх гріхів, вони не будуть бачити лику Божого, доки не відплатять за все те, у чому провинилися; однак, сплативши всі кари, вони також підуть до небесної слави.

П.: Чи можемо ми, живі, помагати померлим, які опинилися в чистилищі?

В.: Можемо, і це робить наша Свята Церква, коли наказує відправляти Літургії, панахиди, проводи, поминки, канони та інші молитви за померлих.

Частина друга ПРО ГОСПОДНЮ МОЛИТВУ "ОТЧЕ НАШ”

П.: Як звучить молитва Господня?

В.: Отче наш, що єси на небесах. Перше: Нехай святиться Ім’я Твоє. Друге: нехай прийде Царство Твоє. Третє: нехай буде воля Твоя як на небі, так і на землі. Четверте: хліб наш насущний дай нам сьогодні. П’яте: і прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. Шосте: і не введи нас у спокусу. Сьоме: але визволи нас від лукавого.

П.: Чому називаємо її молитвою Господньою?

В.: Тому, що її власними устами навчив своїх учнів Господь наш Ісус Христос.

П.: Чому Він їх навчив цієї молитви?

В.: Щоби нас навчити, як ми маємо молитися -і про що нам Бога просити.

П.: Чи є якась молитва, краща від цієї?

В.: Кращої нема, бо цієї молитви нас навчив сам Господь, і вона містить у собі все те, чого ми повинні для себе бажати і просити від Господа Бога.

П.: Чому називаємо Бога Отцем, кажучи: “Отче наш”?

В.: Щоби, пригадуючи собі безмірну любов, якою нас любить Бог, ми з безконечною довірою і певністю могти просити в Нього всього, що є для нас найнеобхіднішим, як діти у батька.

П.: Чому ми кажемо: “Отче наш”, а не: “Отче мій”?

В.: Тому, що Він є Отцем для всіх людей, а ми поміж собою є братами - синами одного доброго батька.

П.: Де є Бог?

В.: Всюди, тобто в небі, на землі і в кожному місці.

П.: Чому ж у такому разі ми говоримо: “що єси на небесах”?

В.: Тому, що наш вічний дім - на небесах, саме там святі можуть бачити обличчя Боже, і там найбільше проявлена Його велич.

П.: Чи багато міститься в молитві Господній?

В.: Сім речей, про котрі ми просимо. Перше - щоби ширилась слава Божа, і про це говориться у словах: “нехай святиться ім’я Твоє”.

П.: А про що є наше друге прохання?

В.: Про наше найвище щастя і про благо наше, щоби Бог тут, на землі, панував над нами через Своє святе милосердя, через Свою святу ласку, а пізніше в небі - через Свою славу. Це прохання – у словах: “нехай прийде царство Твоє”.

П.: Якщо не Бог, то хто буде над нами панувати?

В.: Неприятелі душі, тобто світ, диявол і тіло.

П.: А ще що ми у Бога просимо?

В.: У третьому (проханні) просимо, щоби ми тут, на землі, чинили волю Божу так, як там, на небі, чинять ангели і вибранці Божі

П.: А в четвертому про що просимо?

В.: Щоби Бог давав нам їжу для тіла, а також поживу для душі, що нею є Його пресвяті Тіло і Кров; і Свою ласку, разом з іншими дарами Святого Духа.

П.: А в п’ятому про що просимо?

В.: Щоби нам простив гріхи і провини наші так, як і ми прощаємо нашим ближнім, бо Господь Бог буде з нами так обходитись, як ми обходимося з нашими ближніми.

П.: А в шостому проханні про що просимо?

В.: Щоби не допустив, щоб ми впали в спокуси, але щоби дав нам силу їх перемогти і не грішити.

П.: А в сьомому про що ми просимо?

В.: Щоби Він нас охороняв від усякого зла - як душевного, так і тілесного, від диявола, який є нашим ворогом.

П.: Яке найбільше зло?

В.: Гріх.

П.: Що є гіршим і більш огидним: гріх чи диявол?

В.: Безперечно - гріх, бо диявол став таким огидним через гріх.

П.: Як часто ми повинні проказувати молитву?

В.: Як найчастіше і при кожній нагоді, передусім - рано, встаючи, і ввечері, йдучи спати.

П.: Чи є звичай у християн відмовляти ще якісь інші молитви?

В.: Так. Наприклад, до Пречистої Діви Марії і Божих святих.

П.: Які є молитви до Пречистої Діви Марії?

В.: Є різні молитви, але перше місце займає та, якої навчили нас Архангел Гавриїл і Єлизавета - мати Івана Хрестителя. І ця молитва така: “Богородице Діво, радуйся благодатна Маріє, Господь з Тобою, благословенна Ти між жінками, і благословенний плід лона Твого, бо Ти породила Христа, Спаса і Збавителя душ наших”. Є й друга коротенька молитва, яку можна додавати до попередньої: «Пресвята Богородице Діво, Владичице всемилостива, моли Бога за нас, грішних».

П.: Коли відмовляти ту молитву до Богородиці?

В.: Відразу ж після “Отче наш”, бо дуже радісно Господу нашому Ісусові Христу, коли ми згадуємо Його Пресвяту Матір.

П.: Де є Пресвята Богородиця?

В.: У небі.

П.: А та Богородиця, що є в наших церквах?

В.: Це образ Тієї, яка є в небі, щоби ми собі про Неї пригадували. А оскільки це Її образ, ми віддаємо йому належну честь, славлячи Пречисту Діву.

П.: Що ми говоримо, звертаючись до Неї в цьому ангельському

привіті й у цій молитві?

В.: Поздоровляємо Її, прославляємо Її і доручаємо себе Її молитвам.

П.:Чи після Діви Марії вшановуємо також інших святих?

В.: Так, вшановуємо всіх святих - як угодників Божих і наших заступників у небі, а особливо Ангела-Хоронителя і святого опікуна, чиє ім'я носимо.

П.: Що ми повинні думати про мощі святих?

В.: Їм також віддаємо належну честь, бо вони були храмом Святого Духа і мають поєднатися зі своїми прославленими душами.

П.: Як ми молимося до них?

В.: Так, як навчає нас Церква, а іноді їм на славу відмовляємо "Отче наш" і "Богородице Діво".

Частина третя.

Про Десять заповідей Божих

П.: Яка є третя частина обов'язків християнина?

В.: Десять заповідей Божих, в яких міститься все те, що ми повинні чинити, і все, чого маємо уникати.

П.: Які, отже, ці Десять заповідей Божих?

В.: Перша: Я є Господь Бог твій. Не будеш мати інших богів, крім Мене. Друга: не будеш казати імені Господа Бога Твого надаремно. Третя: пам'ятай день суботній святкувати. Четверта: шануй вітця твого і матір твою. П'ята: не вбивай. Шоста: не чужолож. Сьома: не кради. Восьма: не свідчи брехливо на ближнього твого. Дев'ята: не пожадай жінки ближнього твого. Десята: не пожадай дому ближнього твого, ані поля його, ані раба його, ні рабині, ні вола, ні осла його, ані тварини його, ані всієї худоби його, ані всього, що належить твоєму ближньому.

П.: Коли Бог встановив ці Десять заповідей?

В.: Наперед у Старому Заповіті, а після того їх підтвердив Хрис- тос у Новому Заповіті.

П.: Як вони діляться?

В.: Перші три відносяться до слави Божої, а сім наступних - до добра ближнього.

П.: В який спосіб ці три заповіді відносяться до слави Божої?

В.: Господь Бог хоче, аби ми Йому служили: насамперед - серцем, потім - словами, а врешті - ділами.

П. Як ми виконуємо першу заповідьІ

В.: Славлячи одного, єдиного Бога, Його боячись, Йому поклоняючись і служачи Йому від усього свого серця, очікуючи від Нього всілякого зцілення та інших нагород як від джерела добра і благодаті.

П.: Хто грішить проти цієї заповіді?

В.: Передусім усі ті, хто займається ідолопоклонством» забобонами» ворожбою, замовляннями. Всі вони противляться Його славі,

П.: Як виконуємо другу заповідь?

В.: Славлячи Господа Бога і дякуючи Йому нашими устами та просячи в Нього всього, чого потребуємо.

П.: Хто грішить проти цієї заповіді?

В.: Насамперед ті, хто ганить Ім’я Боже та Його святих, а також ті, хто присягає на неправду, або коли хтось присягається без потреби. Також ті, хто не виконує складених обітниць, і ті, хто не віддає належної хвали і слави Імені Господньому.

П.: Чому кажемо, що присяга є гріхом, коли присягають на річ неправдиву, несправедливу чи непотрібну?

В.: Тому що присягати можна тільки у справі правдивій, праведній, без жодної домішки брехні, і цю справу той, хто присягає, повинен знати, і присягати треба на річ справедливу та дозволену. Так само і на річ у царині юридичній, але справа мусить бути поважна, бо інакше не обійдеться без гріха. І обов’язковою є пошана до того, на кого присягається.

П.: Чи є якийсь засіб на те, щоб ніколи зле не присягати?

В: Є Ніколи не присягати.

П.: А як треба говорити, щоби комусь щось рішуче ствердити?

В.: “Так”, або “не так” “напевно*, “дійсно”, бо ці слова не є присягою. Але якщо до цього додати ще якесь слово, це вже буде не дуже добре.

П.: Як виконуємо третю заповідь, яка наказує свята святкувати?

В.: Зовнішніми ділами виявляючи віру і любов, яку маємо в серці

П.: А як це показувати?

В.: Не працюючи цього дня, беручи участь з увагою і набожністю в церковних Богослужіннях, а передусім у Святій Літургії; дбаючи про те, щоби й інші, нам підлеглі, слухали Служби Божої.

П.: Що ще треба робити?

В.: Треба цей день провести в справах, які стосуються Божого культу: в молитві, читаючи побожні книги та слухаючи їх, чинячи милосердя.

П.: Як виконуємо четверту заповідь – про повагу до батька й матері?

В.: Повинні ми їх слухати і шанувати, служити їм та допомагати.

П.: А якщо би твій батько наказав тобі говорити якусь неправду або чинити якийсь гріх, чи повинен ти його слухати?

В.: У жодному разі не треба слухати батька в речах неправедних і гріховних, а тільки в речах дозволених і чесних.

П.: Які є роди батьків?

В.: Їх чотири роди. Найперше: батьки природні, які нас народили, так само і діди, і т. д. Відтак: духовні отці, якими є священики, духовні настоятелі і вчителі. По-третє: ті, що панують над нами, управителі і світські урядники. По-четверте: старі люди - з причини їхньої старості їх усіх повинні ми шанувати, кожного з них – відповідно до його стану.

П.: Що повинні робити добрі батьки для своїх дітей?

В.: Повинні їх навчати і виховувати, не дуже караючи, і при тому не дуже розпускаючи, відповідно до свого розуму застосовуючи і покарання, і заохочення.

П.: Як мають поводитися слуги або піддані щодо своїх панів?

В.: Як син відносно свого батька: слухаючи його і віддаючи йому честь і шану, як і Господу нашому Ісусові Христові.

П.: А як пани мають ставитися до своїх слуг?

В.: Так, як батьки до синів, як до братів у Христі.

П.: Яка є п'ята заповідь?

В.: Не вбивай.

П.: Як виконуємо цю заповідь?

В.: Не роблячи нічого злого своєму ближньому.

П.: Яка є шоста заповідь?

В.: Не чужолож.

П: Як маємо дотримуватися цієї заповіді?

В.: Уникаючи всякої нечистоти і нечесності щодо тіла не тільки в ділах, але й у словах та думках, як наказує нам Господь Бог у десятій заповіді.

П.: Що треба робити, щоби виконувати цю заповідь?

В.: Є різні способи. Але серед інших, мабуть, найкращі оці: передусім поміркованість у тому, що їси і п'єш; крім того, треба остерігатися злого товариства; не читати нечистих книжок, не провадити безсоромних розмов, не співати непристойних пісень, не слухати їх; часто сповідатися і причащатись. Треба просити в Господа Бога чистоти, а в Пречистої Діви Марії – щоби Вона нам таку чистоту випросила у Господа нашого Ісуса Христа.

П.: Яка є сьома заповідь?

В.: Не кради.

П.: Що означає ця заповідь?

В.: Щоби ми не брали, ані не зберігали в себе нічого чужого, а також щоби ми не діяли на шкоду ближньому насильством, підступом чи нашою допомогою тому, хто чинить насильство, ані радою чи жодним іншим способом, який привів би до шкоди ближньому.

П.: Як виконувати восьму заповідь?

В.: Не говорити неправди проти ближнього, не обмовляти, не виявляти прихованих його гріхів, хіба що тільки перед тими, кому належить його від них зцілювати, або для іншої праведної цілі; не засуджувати ближнього, не казати про нього неправди, навпаки, говорити про кожного добре, так само, як би і ти хотів, щоби про тебе інші добре говорили.

П.: Як виконуємо дев'яту заповідь?

В.: Не пожадаючи чужої жінки і не чинячи жодної іншої безсоромності. Тому треба панувати над очима та своїми думками, треба берегти своє серце, вдаючись до молитви, щоби побороти спокуси.

П.: Як виконувати десяту заповідь?

В.: Не пожадаючи маєтку ані жодної речі ближнього у несправедливий спосіб, ані не заздрячи йому, що він має своє добро.

П.: Чи можна коротко узагальнити все сказане в Десяти заповідях Божих?

В.: Можна – у двох заповідях любові: любитимеш Господа Бога довад усе, а ближнього - як себе самого. У цих коротких словах містяться цілий Божий Закон і все, що є у Святому Письмі.

П.: Чи є ще інші заповіді, церковні?

В.: Є, і їх – п’ять. Перша: установлені Церквою свята святкувати, тобто в ті дні треба слухати Службу Божу. Друга: в певні дні дотримуватися постів, встановлених Церквою, і забороненого в ці дні не споживати. Також треба дотримуватися чотирьох постів у році. Третя: сповідатися в гріхах треба перед священиком, який отримав на це дозвіл від своїх настоятелів. Четверта: причащатися Тілом і Кров’ю Христовими принаймні раз на рік, а передусім на Пасху. П'яте: справедливі десятини віддавати.

П.: Чому Церква Божа наказує обходити і святкувати пам'ять Божих святих?

В.: Щоби ми славили Бога в Його святих. По-друге, щоби завдяки цьому ми вже тут побачили ту славу, яку святі мають у небі. По-третє, щоб ми в такі дні розважали про їхнє життя і їхні добрі справи та їх наслідували. По-четверте, щоб у ці дні ми в особливий спосіб їм звірялися і просили їх про заступництво перед Богом. По-п'яте, Церква Божа наказує обходити і святкувати пам'ять Божих святих, бо Свята Церква бажає вшанувати своїх святих дітей так, як вони шанували Бога і Церкву.

П.: Чому Церкві потрібні різні обряди і церемонії?

В.: Передусім для більшого вшанування Бога, щоби показати людям Його славу. Відтак - щоби поширювати побожність серед людей, Щоб вони через зовнішнє пізнавали внутрішнє. А також тому, що оскільки ми маємо від Господа Бога душу і тіло, ми зобов’язані ними Йому служити, а церковні обряди допомагають нам у тому, щоби тіло і Душу залучити до набожности.

П.: Чи є ще якісь інші добрі діла, про які не сказано в Десяти заповідях Божих?

В.: Так, і це Сім діл милосердя. Деякі з них стосуються душі, а деякі – тіла.

П.: Які є діла милосердя щодо тіла?

В.: Перше: голодних нагодувати. Друге: спраглих напоїти. Третє: нагих одягнути. Четверте: ув'язнених викупити. П'яте: недужих відвідати. Шосте: подорожніх у дім прийняти. Сьоме: померлих поховати.

П.: А які е діла милосердя щодо душі?

В.: Перше: грішників від гріха відвертати. Друге: невігласів навчати. Трете: тим, що сумніваються, добре радити. Четверте: за ближніх Богу молитись. П'яте: сумних потішати. Шосте: кривди терпеливо зносити. Сьоме: зневаги прощати.

П.: Скільки є головних чеснот?

В.: Чотири: доладність, мужність, справедливість, поміркованість.

П.: Скільки є дарів Святого Духа?

В.: Сім: мудрість, розум, рада, знання, мужність, побожність і страх Божий.

П.: Чи є якісь гріхи, про які не згадується в Десяти заповідях Божих?

В.: Є сім головних гріхів: гордість, захланність, нечистота, гнів, заздрість, обжерливість, лінощі.

П.: Чому вони називаються головними?

В.: Тому, що є вони причиною і джерелом інших гріхів. Саме тому вони є тяжкими, хоча іноді можуть бути повсякденними.

П.: Скільки є гріхів проти Святого Духа?

В.: Шість. Перший: надмірна надія, що хтось може бути спасенний без заслуг. Другий: зневіра у Божому милосерді. Третій: спротив уже пізнаній правді. Четвертий: заздрість щодо духовних благ, які наші ближні мають від Господа Бога. П'ятий: закоренілість у грісі. Шостий: смерть без розкаяння.

П.: Чи є башто гріхів, які волають до Нога про помсту?

В.: Таких гріхів є чотири: Перший: добровільне вбивство людини. Другий.: содомський гріх. Третій: гноблення вбогих, вдів і сиріт. Четвертий: затримання належної платні робітникам.

П.: Чим є гріх?

В.: Гріхом є все те, чого хтось бажає, або що хтось робить, або що хтось робить проти волі Бога і всупереч Його Закону.

П.: Яке зло спричиняє смертний гріх?

В.: Вчинивши смертний гріх, людина втрачає ласку Божу і Бога, а також обіцяну їй небесну славу; такий гріх робить її гідною вічної кари.

П.: Чому ми називаємо такий гріх смертним?

В.: Тому, що він вбиває душу, і стається так, що людина занапащує і втрачає життя своє, втративши ласку Божу.

П.: А що чинить гріх повсякденний?

В.: Повсякденний гріх спричиняє те, що той, хто грішить, насправді не втрачає ласки Божої, ані не заслуговує на пекло, але стає байдужим до молитви і служіння Богові, тому заслуговує на кару Треба пам’ятати, що повсякденний гріх готує дорогу до смертного гріха.

Частина четверта

ПРО СІМ ТАЙН ЦЕРКВИ

П.: Скільки є Тайн Церкви?

В.: Сім: Хрещення, Миропомазання, Покаяння, Євхаристія, Елєєпомазання, Священство і Подружжя.

П.: Хто встановив ці Тайни?

В.: Господь наш Ісус Христос.

П.: З якою метою Він їх встановив?

В.: Для прощення наших гріхів і заслугами Своїх святих Страстей, задля того, щоби уділяти нам Своєї ласки. У кожній Тайні дається нам ласка (у поодиноких потребах), і її треба гідно прийняти.

П.: Для чого потрібне Хрещення?

В.: Щоб людина стала християнином і Божою дитиною.

П.: Як це відбувається?

В.: Всі ми народжуємося в первородному грісі, який ми успадкували від наших прабатьків - Адама і Єви. Той гріх, разом з усіма іншими, прощається нам через Таїнство Хрещення; і також через Хрещення дається нам Божа ласка разом з усіма чеснотами. Так із синів погибелі ми стаємо синами Божими і спадкоємцями вічного Царства.

П.: Для чого служить Миропомазання?

В.: Для отримання ласки Божої і сили супроти наших душевних ворогів і спокус, для визнання віри, яку ми отримали через Хрещення.

П.: До чого є Таїнство Покаяння?

В.: Щоби Господь Бог простив нам наші гріхи.

П.: Як приготуватися до Таїнства Сповіді?

В.: Треба виконати три речі. Перше: старанно пригадати собі свої гріхи. Друге: покаятися у них усім серцем і постановити собі більше до цих гріхів не повертатись. Третє: щиро висповідатися з усіх гріхів своїх і виконати покуту, накладену сповідником.

П.: Як добре приготуватися до Святої Сповіді?

В.: Кожного дня, йдучи спати, робити іспит своєї совісті, а кожного ранку доручати себе Господу Богу, щоби у такий спосіб легше уникнути гріхів.

П.: Як робити іспит совісті?

В.: Насамперед дякувати Господу Богу за все добро, за всі ласки, 0хримані від Нього. Потім пригадати собі гріхи, скоєні того дня, жаліючи про них, і постановити собі виправитися і висповідатися. Врешті треба попросити Господа Бога, щоби Він простив гріхи, і твердо сказати собі більше не грішити.

П.: А вранці що треба робити?

В.: Дякувати Господу Богу за те, що Він був ласкавий берегти мене цієї ночі, та за інші ласки. Жертвую Йому при Святій Службі Його мою душу й тіло, а також все, що маю робити, постановивши собі в міру моїх сил і за допомогою даної мені Господом Богом ласки уникати всякого зла. Крім того, відправляю й інші набоженства: як устами, так і серцем; як у думці, так і словами.

П.: Для чого потрібна Тайна Тіла і Крові Ісуса Христа?

В.: Щоби наша душа була поєднана з Богом, щоби цією духовною поживою вона укріплювалася у своїй повсякчасній боротьбі. Щоби завдяки дії цього Святого Таїнства ми не впадали в гріх. Зрештою, щоби ми вдосконалювалися як християни.

П.: Що таке Пресвята Євхаристія, або ж Тайна Тіла і Крові Христової?

В.: Це сам Господь Бог і Спаситель наш Ісус Христос із Душею і Тілом та Своєю Божественною Сутністю – такий, яким Він є у небі, У вигляді хліба та у вигляді вина, - як тільки священик промовить слова освячення.

П.: Чи після освячення священиком залишається на дискосі хліб, а в чаші – вино?

В.: Не залишається, бо силою Божих слів: «Це є Тіло Моє», а також: «Це є Кров Моя», які священик вимовляє в момент освячення, хліб перемінюється у Тіло, а вино – у Кров Господа нашого Ісуса Христа. І це відбувається під час Святої Літургії.

П.: Що таке Свята Літургія?

В.: Це пам’ятка і правдиве повторення життя, страстей та смерті Господа нашого Ісуса Христа, але водночас також і жертва, тобто приношення, в якому жертвуємо Господа нашого Ісуса Христа за живих і померлих. Тому обов’язково потрібно, щоби ми цю жертву приносили Господу Богу з якнайбільшою побожністю і пошаною.

П.: Як нам приготуватися до гідного прийняття Пресвятої Євхаристії?

В.: Пресвяту Євхаристію ми повинні приймати з великою покорою, як найнижчий слуга могутнього Пана, з побожністю, як сотворіння Творця, перед тим відбувши Святу Сповідь і очистивши совість від усяких тяжких гріхів.

П.:Для чого обов’язкова Тайна Елеєпомазання?

В.: Для того, щоб отримати ласку Святого Духа, очистити душу від решток гріхів, для зміцнення душі і укріплення надії на вічну благодать, а також для того, щоб отримати більше сили, аби душа могла боротися з труднощами хвороби і спокусами диявола.

П.: А ще до чого служить Тайна Елеєпомазання?

В.: Для зміцнення здоров’я тіла, якщо на це є Божа воля; а ще це Святе Таїнство корисне для нашого спасіння.

П.: Чому встановлено Тайну Священства?

В.: Щоби через це Святе Таїнство священикові була дана сила і ласка Божа для освячення Тіла і Крові Христової, для прощення гріхів, чого ніхто інший, крім священика, не може чинити.

П.: Для чого є Тайна Подружжя?

В.: Щоби чоловік і жінка одержали ласку Божу як доповнення до життя, задля виховання дітей на славу Божу, задля примноження народу християнського, щоби завжди були люди, які би служили Богові.

П.: Як повинні ставитися чоловік і жінка одне до одного?

В.: Чоловік повинен любити і шанувати свою жінку, як дитину Божу, а жінка повинна шанувати і слухати свого чоловіка, як Христа. А разом вони повинні плекати взаємну любов, мир, згоду і вірність так, як чинить Господь наш Ісус Христос зі Своєю Церквою.

П.: Чи, крім уже сказаного, є щось іще, що треба знати християнинові?

В.: Так, є ще дещо дуже важливе. Передусім є три сили нашої душі: розум, воля і пам’ять. Відтак у нашому тілі є п’ять чуттів: зір, слух, смак, дотик, нюх. Є троє ворогів людини: світ, тіло і диявол. І, нарешті, є чотири останні речі людини: смерть, суд, пекло і небо. Амінь.

Йосафат, Архиепископ Полоцький, рукою власною

(Полоцьк, роки 1618-1623)